

བོ་ཁི་སྐད་ཡིག  
འཛིན་གྲ་དང་པོའི་སློབ་དེབ།  
Bhoti Textbook (Class-1)



Directorate of School Education Union Territory Ladakh

ལ་དྲགས་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེའི་སློབ་གྲུའི་ཡོན་ཏན་ལས་སྡེའི་འཛིན་སྐྱོང་།



Directorate of School Education Union Territory Ladakh

ལ་དུགས་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེའི་སློབ་གྲུའི་ཡོན་ཏན་ལས་སྡེའི་འཛིན་སྐྱོང་།

© All right Reserved to Chief Education Officer Leh

© དཔར་དབང་ཆ་ཚང་སྡེའི་ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་དཔོན་པོ་ལ་ཡོད།

བར་ཐེངས་གཉིས་པ།

༡༠༠༦

SECOND EDITION :

2006

བར་ཐེངས་གསུམ་པ།

༢༠༢༣

THIRD EDITION:

2023

གཙོ་སྒྲིག་པ།

རིག་མཆོ་འཇམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཆོན།

CHIEF EDITOR:

Dr. Jamyang Gyaltsan

ཚུམ་སྒྲིག་པ་གཞིན་པ།

རིག་མཆོ་སློ་གྲོས་རབ་རྒྱལ།

EDITOR

Dr. Lotos Rabgais (Sakti)

སློང་མཆོད་དུ་བཅུག་མཁན་དང་

དེབ་གཞུགས་རྩས་བཞུགས་པ།

དགེ་བསྐྱེད་འཛིན་ཁོར་བུ།

DATTA ENTRY AND

DESIGNED BY:

Ven. Stanzin Nurbo (Sumoor)

བར་སྐྱེད་བྱེད་པོ།

Published by:

སྡེ་ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་དཔོན་པོ།

Chief Education Officer Leh

(FOR FREE DISTRIBUTION)



## ང་སྒྲིབ།

རང་ཡུལ་ལ་དྲུག་མ་ཉི་ཤུ་གར་འབགས་པའི་ཡུལ་གྱི་དབུའི་མཛེས་ཆུན་ཡིན། རྒྱ་གར་གྱི་ཡུལ་གཞན་ཀུན་དང་  
ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཤེས་རིག་ཕྱག་པོ་དང་། རྒྱལ་ཁབ་གྱི་མཐའ་ཡི་ལྷགས་རི་ལྷ་བུ་ཡིན་པར་གཞིགས་ནས། ཉེ་  
ཐུབ་རྒྱ་གར་གཞུང་གིས་ཉི་མ་ལ་ཡའི་ལྷོངས་འདི་ལ་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེ་རུ་བྱུང་བསྐྱབས་མཛད། མཛེས་ཤིང་  
ལྷིང་འཇགས་སུ་གནས་པའི་ལ་དྲུག་མ་གྱི་ས་ཆའི་རྒྱ་ཁྲིན་ཏ་ཅང་ཆེན་མོ་ཡོད་པ་ལ་དཔེ་མཆོན་ན། མི་གངས་ཏ་  
ཅང་ཉུང་ཉུང་ཏ་ལམ་འབྲུམ་གསུམ་ལྷག་ཙམ་ལས་མེད། ལ་དྲུག་མ་གྱི་མི་རྒྱུད་ནི། འབྲོག་རིགས། མོན་རིགས།  
སོག་པོའི་རིགས་བཅས་གསུམ་ལས་ཆད་པར་བཤད། ཡུལ་ལྷོངས་འདིའི་གངས་རི་དང་རི་བོ་མཐོན་པོ་ཀུན་ནམ་  
མཁའི་ཀ་དང་འབྲ་བ། མཆོ་དང་མཆོའུ་ཆུ་དངས་མ་ཅན། གང་བསིལ་བསིལ་གྱི་རྒྱུད་པོ་གཙང་མ། དགོན་པ་ལྷ་  
ཁང་གི་བསོད་ནམས་གྱི་ཁང་ས། དེ་བཞིན་དངས་བཞིན་གཙང་བའི་གཡའ་ཆུ་བསིལ་མོ་སོགས་མི་རིགས་དང་  
སྐད་རིགས་ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཤེས་རིག་ཕྱག་པོའི་ལ་དྲུག་མ་གྱི་རྒྱ་གར་དང་ཕྱི་རྒྱལ་གྱི་སྐྱོར་གཡེངས་པ་ཀུན་  
གྱི་ཡིད་དབང་འབྲོག་པའི་དཔལ་དུ་གྱུར་ཡོད།

ཀོག་རའི་མངའ་འོག་ཏུ་མ་ཆུད་པའི་སྤོན་ལ་དྲུག་མ་རང་དབང་རང་བཙན་ཅན་གྱི་རྒྱལ་ཁབ་ཅིག་ཡིན་པ་དང་།  
རྒྱལ་རབས་ལོ་རྒྱུས་ཁུངས་བཙན་ཡོད་པ་ཞིག་ཀྱང་ཡིན། ས་གནས་འདིའི་མི་ཀུན་མང་ཆེ་བ་རྩོའི་སྐད་ཡིག་དང་  
བོད་ཀྱི་རིག་གཞུང་དང་འབྲེལ་བ་ཡོད་མཁན་ཡིན་པས་བོད་རིགས་ཞེས་ཀྱང་འབོད། ལ་དྲུག་མ་སུ་བཀོལ་པའི་  
སྐད་ཡིག་འདི་ལ་བོད་ཡིག་དང་རྩོའི་སོགས་མིང་སྤྲོ་ཆོགས་འབོད་སྤོལ་ཡོད་ཀྱང་ནང་དོན་ལ་བྱུང་པར་མེད། བོད་  
པའི་སྐད་དང་ཡི་གེ་ཡིན་པ་ན་བོད་ཡིག་དང་། རྒྱ་གར་བ་རྒྱལ་ས་དང་ལེགས་སྦྱར་གྱི་སྐད་ཡིག་ནང་བོད་ལ་རྩོའི་  
དེལ་འབོད་སྤོལ་ཡོད་པས། རྩོའི་ནི་བོད་ཡིག་ཁོ་ན་ལ་གོ་བ་ཡིན། རྒྱ་གར་ཉི་མ་ལ་ཡའི་ལྷོངས་སུ་སྐད་ཡིག་འདི་  
བཀོལ་མཁན་མི་གངས་མང་པོ་ཡོད་པ་དང་། རྒྱ་གར་གྱི་ཅ་ཁྲིམས་ཀྱི་ལུ་ཁྱ་བརྒྱུད་པའི་ནང་ཆུད་པ་ལ་དམིགས་  
ནས། ལ་དྲུག་མ་གྱི་མཁས་པ་རྒྱལ་ས་ཀྱིས་སྐད་ཡིག་འདིའི་མིང་མི་འབྲ་བ་ཀུན་རེ་ཞིག་བོར་ནས། ཉི་མ་ལ་ཡའི་  
ལྷོངས་ཡོངས་སུ་མིང་གཅིག་གྱུར་ཡོང་བའི་ཆེད་རྩོའི་སྐད་ཡིག་ཟེར་དགོས་པའི་ཐུགས་ཐག་བཙད།

གངས་ཅན་བོད་ཀྱི་ཡི་གེ་ཐུན་སུམ་ཆོགས་པ་འདི། ཆོས་རྒྱལ་སྤོང་བཙན་སྐམ་པོའི་སྐུ་དུས་སུ་བོད་ཀྱི་སྒྲོན་  
པོ་ཨ་རུའི་བུ་ཐོན་མི་སྤྱོད་རྒྱ་གར་དུ་ལོ་དུ་མ་བཅུ་སྤྱིད་དང་སྐད་ཡིག་གི་རིག་པའི་གནས་ཀུན་ལ་ལེགས་པར་  
སྦྱངས་ནས། བོད་དུ་ཐེབས་ཉེ་བ་བོང་ཁ་རུ་ལོ་གསུམ་གྱི་རིང་སྐུ་མཆོམས་སུ་བཞུགས་ནས་སྤྱི་ལོ་ ༦༩༦ ལོར་བོད་  
ཡིག་གསར་དུ་མཛད། སྐད་ཡིག་འདིའི་ནང་འཛམ་གླིང་གི་ནང་དུ་རྒྱལ་བ་སངས་རྒྱལ་གྱི་བཀའ་སྡེ་སྤྱིད་གསུམ་  
མམ་ལྷ་སྒྲོམ་སྤྱིད་གསུམ་གྱི་གསུང་རབ་རྒྱལ་ཤོས་བཞུགས་ཡོད་ཅིང་། དེ་ཀུན་བོད་སྤྱི་དང་ཉི་མ་ལ་ཡའི་ལྷོངས་  
སུ་བཅུ་སྤྱིད་དང་དག་ཆ་སོགས་གཅིག་གྱུར་གྱི་ནང་ལ་བྲིས་ཡོད་པས། ཆང་མ་ལ་ལེགས་པར་ཏ་གོ་ཐུབ། འོན་  
ཀྱང་སྒྲིབ་གདངས་མི་འབྲ་སྤྲོ་ཆོགས་ཡོད་པ་དང་། ཁ་སྐད་མི་གཅིག་པ་ཡང་མང་པོ་ཞིག་ཡོད་པ་ལ་བརྟེན་ལ་དྲུག་མ་  
སུ་བོད་ཀྱི་བཅུ་སྤྱིད་མང་པོ་རྒྱུད་དུ་བཀོལ་སྤྱིད་བྱེད།

རྒྱ་གར་ལ་རང་དབང་ཐོབ་པའི་རྟེན་ན་སྤྱི་ལོ་ ༡༩༥༤ ཙམ་ནང་ཞིང་གཤེགས་དམ་པ་ ༡༩༩༥ ལོར་བ་ཀུ་ལ་



རིན་པོ་ཆེས་ཏོག་འོ་མ་གཅིག་པའི་བཀའ་ཆེན་ཡི་ཤེས་དོན་བྱུང་མཆོག་དང་། སློ་འཛོམས་ལྟེན་སྤྱོད་ཞབས་བཟུང་གིས་  
 སུན་ཆོག་གས་ཀྱན་ལ་འཛིན་བྱ་དང་པོ་ནས་བརྒྱད་པ་བར་རྩོམ་སྤྲིན་གྱི་དབུ་བཅུག་པར་མཛད། དེའི་  
 རྩིས་སྤྱ་༡༩༩༩ལོར་མཁས་དབང་བཟུང་གིས་རབ་རྒྱས་དང་། དགེ་སྤྱོད་བསྟན་དཔལ་ལྷན། ཉག་ཁར་འཇམ་  
 དབྱངས་རྒྱལ་མཆོག་གསུམ་གྱིས་སྤྱོད་པའི་གཅིག་གྱུར་མེད་པར་ལྷག་བསམ་ནམ་པར་དག་པའི་སློན་ནས་སྤོན་གྱི་སློབ་  
 དེབ་ཀྱན་ནས་ལེགས་ཆ་སྒྲུབ་ཏེ་སྤྲུང་དང་། སྤྱི། བཅོམ་སྤྱོད་དང་རྒྱལ་རབས་སོགས་བསྟན་ནས་བཅོམ་བྱ་དང་རྫོང་  
 གྱིད་སུན་སུམ་ཆོག་གས་པ་བྱས་ནས་སྤྲེལ། དེའི་རྩིས་སྤྱ་ལ་དྲུག་པ་ཤེས་རིག་ལྷན་འཛོམས་ཀྱི་ཁྱེ་བ་སྤྱལ་བ་  
 ལྟར། ལ་དྲུག་པ་རང་སྤྱོད་རི་སྤྱོད་པ་ཡར་རྒྱས་ཆོག་ཆེན་སྐབས་གཉིས་པའི་སྤྱི་དཔོན། སྤྱོད་ཞབས་རིག་འཛིན་  
 དཔལ་འབར་གྱིས་སློབ་ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ལ་སྤོན་འགྲོ་ནས་འཛིན་བྱ་ལྟ་པ་བར་སློབ་དེབ་ལ་བསྐྱར་ཞིབ་དང་སོ་  
 མ་ཅོམ་སྤྲིན་གྱི་ཕྱིར་ཆོག་སྤྲུང་བཅུག་པར་མཛད། དེ་ལྟར་སྤྱི་ལོ་༢༠༠༢ལོར་སྤོན་འགྲོ་ནས་འཛིན་བྱ་ལྟ་པ་  
 བར་གྱི་སློབ་དེབ་རྣམས་ལེགས་བྱུང་བྱུང་། དེའི་རྩིས་འཛིན་བྱ་དྲུག་པ་ནས་བརྒྱད་པ་བར་གྱི་སློབ་དེབ་ཀྱན་ཆོག་གས་  
 རྒྱུད་དེ་ཡིས་གང་ལེགས་ཅོམ་སྤྲིན་མཛད། དེ་དག་གི་ནང་དགེ་སྤྱོད་བསྟན་དཔལ་ལྷན་ལགས་ཀྱིས་འོ་བརྒྱལ་ལ་མ་  
 འཛོམས་པར་མཛེས་ཤིང་ཡིད་དུ་འོང་བའི་པར་རིས་ཀྱན་གྱིས་པ་དང་། སློབ་སྤྲུག་ཆང་མས་ཡིད་འཕྲོག་པའི་རི་མོ་  
 ཀྱན་བརྒྱད་ནས་སློབ་ཆོན་གྱི་གནད་དོན་ཀྱན་ཤེས་བྱུང་པར་མཛད་ཡོད།

རྒྱ་གར་དབུས་གཞུང་གིས་ང་ལྟེན་ཀུའི་མངའ་སྡེ་ལ་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེ་ཁག་གཉིས་སྤྱ་བཤོས་པའི་  
 རྩིས་སྤྱ། ལ་དྲུག་པ་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེ་ཡིས་ང་ལྟེན་སྤྱོད་ཐོན་པས་སྤྱི་ལོ་ཨེས་ཨེ་བདམས་པར་  
 མཛད། སི་ཅི་ཨེས་ཨེ་ཆོར་ཀ་དྲུས་ཤིང་གསལ་བ་ཞིག་ཡིན་པའི་ཆ་ནས་རང་རེ་སློབ་ལྟེན་ལྟེ་སློབ་དེབ་ཀྱན་  
 གྱུར་ཁོང་གི་ཆོར་ཀ་ནང་བཞུགས་བཅོམ་དགོས་ཡོད། རྒྱ་གར་གཞུང་གིས་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེ་ཆོད་བསྐྱལ་བ་ནི་ལ་  
 དྲུག་པ་གྱི་སྤྱོད་ལ། ཤེས་རིག་སྤྱོད་ཡིག་དང་ཁོང་ཡུག་བཅས་ལ་སྤྱོད་སྤྱོད་ཀྱི་ཕྱིར་ཆོད་དུ་ཡོན། སྤྱོད་ཡིག་སྤྱོད་  
 སྤྱོད་དང་འབྲེལ་ལ་དྲུག་པ་གྱི་དབུ་སྤྱོད་དང་། མི་དམངས་ཆང་མས་རང་གི་དོ་རྟགས་ཀྱི་རྩོམ་སྤྲུང་དང་ཡི་གེ་དུས་  
 རྒྱུན་དུ་བཀོལ་པའི་སློན་ནས། མི་ཉམས་པར་གོང་དུ་སྤྲེལ་དགོས་པ་ནི་ལ་དྲུག་པ་པ་ཡོངས་ཀྱི་ལས་འགན་ཡིན།

དེ་ཡང་ཀྱན་གྱི་མཁུན་གསལ་ལྟར་ལ་དྲུག་པ་གྱི་སློབ་བྱ་ཀྱན་རྗེ་གེ་ཤེས་ནས་སྤྱི་ལོ་ཨེས་ཨེ་བདམས་པ་  
 ཡིན། བརྒྱད་རིམ་འདི་ནང་བཞུགས་ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ཀྱིས་གནང་བ་བསྐྱལ་ཏེ་རྩོམ་སྤྲུང་ལྟེ་སློབ་དེབ་ཀྱན་ཡང་སྤྱོད་སོ་མ་པར་  
 སྤོན་གྱི་དེ་ལ་དྲུག་པ་གྱི་སློབ་བྱ་ཀྱན་ལ་འབྲེལ་སྤྲེལ་མཛད། ལ་དྲུག་པ་སྤྱོད་དང་སྤྱོད་ཀྱི་སློབ་བྱ་ཁང་ཀྱན་  
 ལ་རང་སྤྱོད་རྩོམ་སྤྲུང་ལྟེ་མང་ཉུང་རེ་སློབ་པ་མ་གཏོགས། དེས་པར་སློབ་ཁྱིད་གྱི་དགོས་པའི་སློབ་ཆོན་གྱི་ཚུལ་དུ་གྱུར་  
 མེད།

རྒྱ་གར་གཞུང་གི་ཡོན་ཏན་འཆར་གཞི་༢༠༢༠པའི་ནང་རང་སྤྱོད་ལ་སྤྱོད་རྟག་བསྐྱར་ཏེ་བཏང་ནས། སློབ་  
 བྱ་ཀྱན་གྱི་འཛིན་རིམ་༥པ་འཇམ་བྱུང་ན་༩པའི་བར་གྱི་སློབ་ཆོན་ཀྱན་རང་སྤྱོད་ནང་སློབ་ཁྱིད་གྱི་དགོས་པར་བཞག་  
 ཡོད། དེ་བས་རང་སྤྱོད་དང་རང་ཡུལ་ལ་གཞིན་ཡོད་པ་ཀྱན་གྱིས་རྩོམ་སྤྲུང་ཡིག་གི་ཡར་རྒྱས་ཆེད་ཉིན་མཆོག་  
 གཅིག་བྱས་ནས་འབད་བཅོམ་གྱི་དགོས་པར་སྤྱོད།

ད་ལན་ལ་དྲུག་པ་རང་སྤྱོད་ཆོག་ཆེན་གྱི་སྤྱི་དཔོན་གཞོན་པ་སྤྱོད་ཞབས་ཆེ་རིང་དབང་སྤྲུག་གི་དབུ་

བཞུགས་ཐོག་། ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་དཔོན་པོ་ཆེན་མོ་དང་ཐབས་སྡེ་གི་དཔོན་པོ། གཞན་ཡང་འབྲེལ་ཡོད་  
 མཁས་པ་ཀུན་དང་མཉམ་པོ་ཆོགས་འདུལ་བ་ཅན་བཞིན་ཆོགས་ནས། སྤྱི་ལོ་ ༡༠༡༩ ཀྱི་སློབ་ཕྱན་སོ་མ་དང་  
 མཉམ་པོ་རྩྭ་ལྷོ་སློབ་དེབ་པར་སྐྱོན་སོ་མ་མཛད་ཐུབ་དགོས་པར་སྤྲུགས་ཐག་བཅད། དེ་ལྟར་ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་  
 དཔོན་པོ་ཆེན་མོས་བཀའ་བྲུབ་སྤེལ་ཏེ། ཆོགས་ཚུང་ཞིག་བཅུགས་ནས་ཆོགས་མི་རུ་དགེ་ཐུབ་བསྐྱོན་དབལ་  
 ལྟན། ཁྲག་ཁར་འཇམ་དབྱངས་རྒྱལ་མཆོན། དགེ་བཤེས་དགོན་མཆོག་དབང་འདུས། ཁྲག་ཁར་སློ་བློ་སྤྲོས་རབ་  
 རྒྱས། ལྷ་མོ་རུ་འཇམ་དབྱངས་དབང་ལྷག་སྐྱེ་ཞབས་དོན་གྲུབ་ནས་རྒྱལ་ཀུན་ལ་འཛིན་གྲུ་དང་པོ་ནས། བརྒྱད་པ་  
 པར་སློན་ཀྱི་རྩྭ་ལྷོ་སློབ་དེབ་ཀུན་ཡང་སྐྱར་པར་སྐྱོན་མཛད་དགོས་པའི་བཀའ་གནང་ཅིང་ལས་འགན་བསྐྱུལ། དེ་ནས་  
 ཆོགས་ཚུང་གིས་ལྷག་བསམ་ཀྱི་སློན་སློན་ཀྱི་དེབ་ཀུན་ཀྱི་འཕུམ་ཤོག་བཅོ་དབྱིབས། ལྷན་ཆོགས་ཀྱི་ཁ་བྱང་།  
 རོ་སློད་ཀུན་སོ་མ་བྱས་ནས་སློབ་དེབ་དུས་ཐོག་དུ་སློབ་གྲུ་ཡོད་ཆད་ལ་ཐོབ་ཐུབ་པར་མཛད། མཐར་ལྷག་པར་དུ་ལ་  
 དྲགས་རང་སྐྱོང་ཆོགས་ཆེན་ཀྱི་སྡེ་དཔོན་གཞོན་པ་སྐྱེ་ཞབས་ཆེ་རིང་དབང་ལྷག་དང་། ལ་དྲགས་དབྱས་གཞུང་  
 མངའ་སྡེ་སློབ་གྲུའི་ཡོན་ཏན་ཀྱི་རེས་སློན་པ་ཁྲག་ཁར་སཔ་དར་ཨ་ཡི་དང་། ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་ཀྱི་དཔོན་པོ་ཆེན་  
 མོ་སྐྱེ་ཞབས་བསོད་ནམས་རྡོར་རྗེ་ལགས་ལ་དུས་ཐོག་དུ་རྩྭ་ལྷོ་སློབ་དེབ་པར་སྐྱོན་བྱེད་དུ་བཅུག་པར་སྤྲུགས་རྗེ་ཆེ་  
 ལྷ་རྒྱུ་ཡིན། གཞན་ཡང་ཆོགས་ཚུང་གི་མཁས་དབང་ལྷན་རྒྱས་ཀྱིས་འབད་བཅོན་དང་། སེམས་ཤྱགས་མཉམ་  
 རུབ་ཀྱིས་ཕྱག་ལས་མཛད་དེ་ལེགས་གྲུབ་མཛད་པར་སྤྲུགས་རྗེ་ཆེ་ལྷ་རྒྱུ་ཡིན།

རྩྭ་ལྷོ་སློབ་དེབ་ཅོམ་སྤྲིག་ཆོགས་ཚུང་།

ཡོན་ཏན་ལས་ཁུངས་སྡེ། དབྱས་གཞུང་མངའ་སྡེ་ལ་དྲགས།



## Introduction

Ladakh the high mountainous terrain is the crown of India. Acknowledging the significance of its unique cultural heritage and being a fortification of the country, the Government of India recently declared this Trans-Himālayan region as Union Territory Ladakh. This beautiful and tranquil region has a very thin population of approximately 0.3 million in comparison to a large area of 59,146 sq km. Many habitants of this region are believed to have migrated from outsides. The people of Ladakh consist of three major races namely Mongol, Mon and Aryan. The picturesque landscape with high glaciers and mountain peaks, adventurous trek, beautiful lakes, monasteries and clean air and water; and most importantly unique cultural heritage and language attract thousands of national and international tourists.

Pre-Dogra annexation, Ladakh was an independent kingdom and had a history of numerous dynasties. The people of this region mainly speak Bhoti or Tibetan dialect because the region is also called *Bhod-rigs* (Tibetan Race) and it has been highly influenced by Tibetan culture and language. This language has been called different names in Indian Himālayan regions, especially in Ladakh i.e. *Bhod-Yig*, *Bhoti* and *Ladakhi*. But both of these have the same meaning e.g. *Bhod-Yig* means (Tibetan call themselves *Bhod pa* and *Yig* means language, thus it becomes the language of Tibetan) and the same for the *Bhoti* (Indians or in Sanskrit address Tibet as Bhot Desh so Bhoti means the language of Tibetan). However, in Indian Trans-Himālayan regions this prominent language is used more prevalently as Bhoti and regional experts empathetically suggest unanimously calling it Bhoti and thus it helps to include this language in the 8th schedule of the Indian Constitution. Thus, Ladakhi Scholars also decided to use the name of our language as *Bhoti* instead of any other names. This pre-eminent language is very rich and the Buddhist scriptures including philosophical, ethical *vāṇmāya* (literature) profusely available in it.

The language, dress, cuisine, belief and architecture of Ladakh are hugely driven by Tibet. Tibet has an ancient rich language with a script invented by *Thonmi Sambhota* in 700 AD. Millions of scriptures and books have been written in this language with perfect grammar, however, spoken language varies from region to region in Tibet. The *Kham pa*, *Amdo* and *Tsagpa* speak or read the text in quite distinct pronunciations and accents from Central Tibetan, thus, *Amodo pa* needs a translator when the speaker speaks in central Tibet or Lhasa pronunciations and accents. The Tibetan language and script are used all around the Trans-Himālaya i.e. Ladakh, *Kaza*, *Khunu*, *Spiti*, *Sikkim*, *Darjeeling* and *Tawang*; and even in Nepal, Bhutan and Mongolia as well.

In the same way, Ladakhi uses the same script, words and grammar but has different pronunciations and accents with local colloquial as well. Ladakhi uses Tibetan archaic words with clear diction which were used in ancient scriptures. Especially, people of the Kargil region speak accurate diction by pronouncing the words very similar to what it is in written form.

Post-independence, firstly, In the year 1958 *His Eminence Bakula Rinpoche* instructed *Kachen Yeshe Dhondup* Stok Omachik, Shri *Tashi Phuntsok* Zom-lde etc. to formulate and publish the Bhoti Textbooks for classes I to VIII. Subsequently, in 1982, the eminent scholar Shri *Tashi Rabgais*, Ven. *Thupstan Paldan* and Prof. *Jamyang Gyaltzan* were entrusted to update these Textbooks. They took up the assignment voluntarily without any remuneration and reformulated the Bhoti Textbooks by making necessary changes, adding more interesting chapters, stories, folk songs, grammar, history and so forth.

Later, on the request of the Culture Forum of Ladakh, Shri *Rigzin Spalbar*, the then Chief Executive Councilor of LADHC asked the department of Education Leh to prepare a new version or reformulate the Bhoti Textbooks for classes elementary to V. Having thoroughly researched the previous Textbooks. The expert committee reframed and especially Ven. *Thupstan Paldan* added numerous beautiful pictures and sketches in the textbooks. As it is said, *A picture speaks a thousand words; adding pictures made the Textbooks more attractive and helped students in easily learn.*

In the wake of granting Union Territory and bifurcation of the erstwhile Jammu and Kashmir state into two separate entities; UT Ladakh has opted CBSE instead of erstwhile JK BOSE. As it is crystal clear, granting of Union Territory is solely for preserving Ladakhi Art, Couture, Language and environment etc. Thus, in this regard of preserving the language, all stakeholders are taking responsibility to preserve and promote our home or Bhoti language.

UNESCO and major world institutes inculcate the significance of the mother tongue for Preserving the cultural heritage of Indigenous peoples and ethnic identity. NEP 2020 emphatically gives the importance of teaching their home language or mother tongue at school thus, it says *It is well understood that young children learn and grasp non-trivial concepts more quickly in their home language/mother tongue. Wherever possible, the medium of instruction until at least Grade 5, but preferably till Grade 8 and beyond.*

In this process, the Education Department Leh acquired permission from the concerned authority of JK BOSE to republish the Bhoti Textbooks with slight necessary changes in new editions for all schools of Ladakh. In this regard, an important meeting was held under the chairmanship of Dy Chairman LAHDC, Sh. *Tsering Angchuk* among the language experts and the Chief Education Officer and District Education Planning Officer Leh to republish the said Textbooks for the new session 2023. Subsequently, the Chief Education Officer Leh has assigned Dr *Lotos Rabgais*, Acharya *Jamyang Wangchuk* and Sh. *Tundup Namgail* teachers of the Education Department Leh to republish the Bhoti Textbooks of classes I to VIII. The Committee members took the assignment seriously and did everything to make the textbooks available for all schools on time.

I would like to extend my gratitude to Dy Chairman LAHDC, Sh. *Tsering Angchuk* for taking initiative as well as convening the meeting and giving necessary instructions; and Chief Education Officer Sh. *Sonam Dorjey Namgial* for constituting the Bhoti experts committee and entrusting for Bhoti Textbooks republication task. I would like to extend my heartfelt thanks to my co-members for their kind cooperation and hard work to complete the assigned task successfully.

Bhoti Textbook Committee for Republication

Education Department Leh, UT Ladakh



# 1731 ക

|             |                                |
|-------------|--------------------------------|
| 1 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴിയിലെ ചെങ്കുഴി ..... 1  |
| 2 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 61              |
| 3 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 62              |
| 4 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴിയിലെ ചെങ്കുഴി ..... 66 |
| 5 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 69              |
| 6 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 72              |
| 7 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 73              |
| 8 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 78              |
| 9 ചെങ്കുഴി  | ചെങ്കുഴി ..... 83              |
| 10 ചെങ്കുഴി | ചെങ്കുഴി ..... 86              |

ပုဂံစံရှုလေ

အလှူငွေသိမ်းယူခြင်း

၇



၇

၇၀၁

၇



၇

၇၅၁

ՀԱՅԳԻ

Դ



-----

Դ

Դ

Դ





ཁ

ལ



ལྷ་ཁྱེ

ཁ

ལ



ལྷ་ཁྱེ



കുറുപ്പി

എ



-----

എ

എ

എ

ག

ག



ག

ག

ག



ག



ଶୁଦ୍ଧ

ମା



-----

ମା

ମା

ମା

ᠢ



ᠢ

ᠢᠰᠢ

ᠢ



ᠢ

ᠢᠰᠢ

ደብዳቤ

ሀ



-----

ሀ

ሀ

ሀ



उ

का



उ

का



加

加



-----

加

加

加

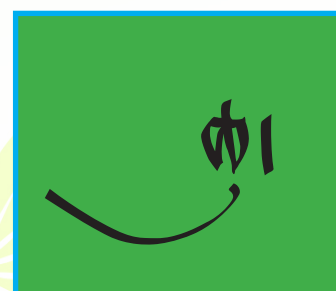
ക

കി



ക

കി





ଶୁଦ୍ଧି

ଫି



-----

ଫି

ଫି

ଫି

ᱫᱷᱟ

ᱫᱷᱟ



ᱫᱷᱟᱵᱟ

ᱫᱷᱟ

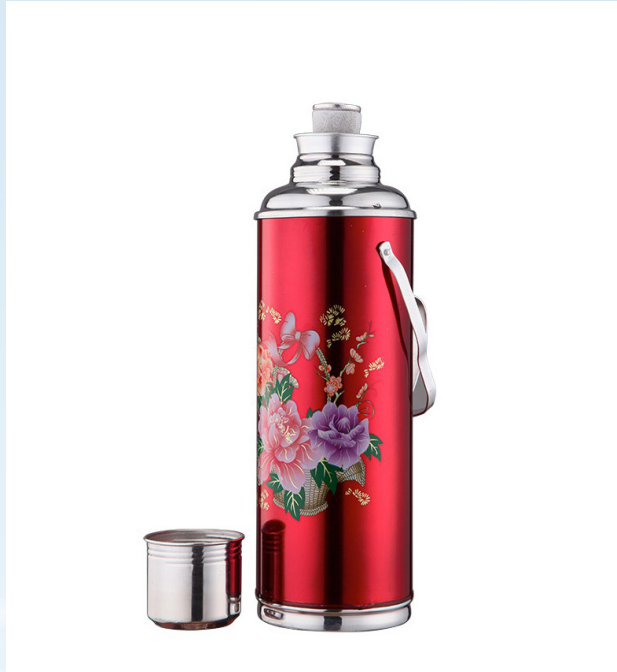
ᱫᱷᱟ



ᱫᱷᱟ

ଶୁଦ୍ଧ

କ



-----

କ

କ

କ



३

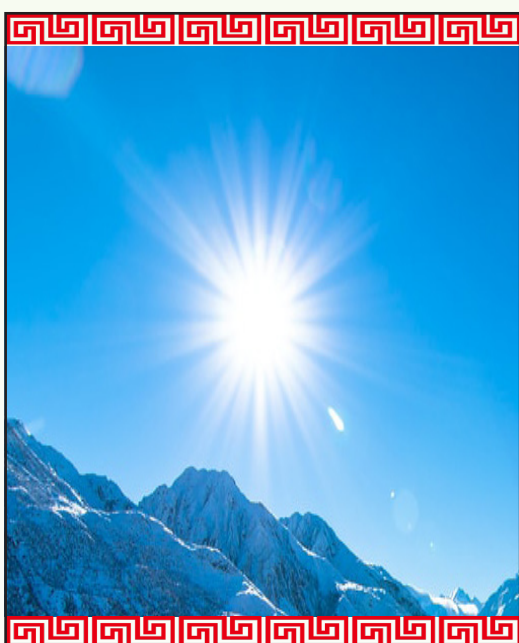
३।



३।

३

३।



३।

ଶୁଭ

ଶୁ



-----

ଶୁ

ଶୁ

ଶୁ

ኃ

ኃ



ኃገላ

ኃ

ኃ



ኃገላ



ከፊት

ከ



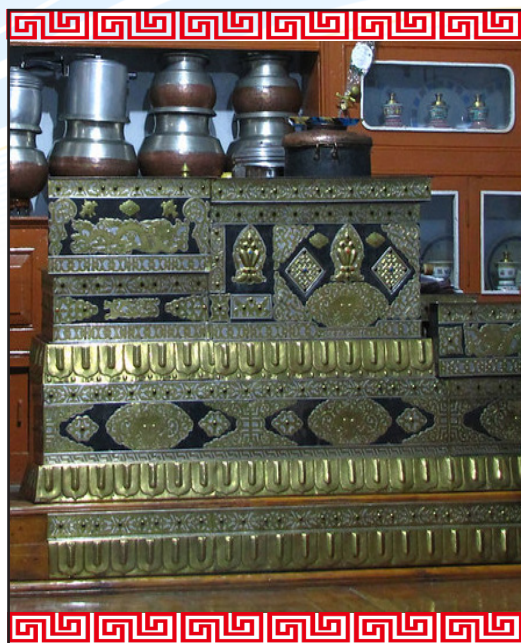
-----

ከ

ከ

ከ

ସା



ସା

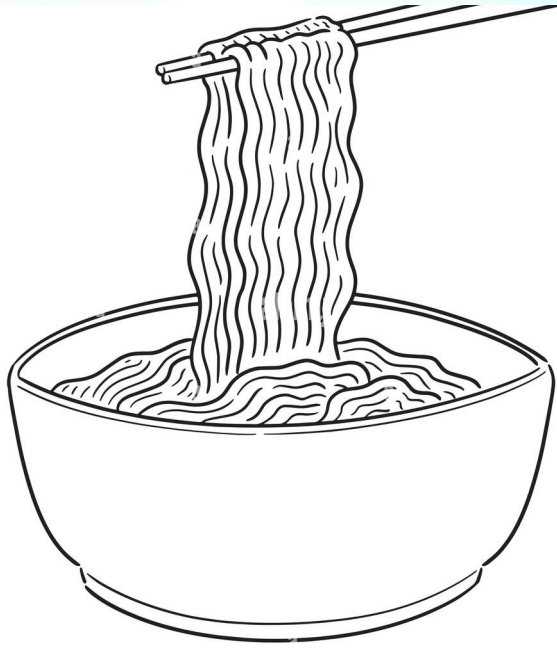
ସା



ସାମା

ଶୁଦ୍ଧି

ଶ



-----

ଶ

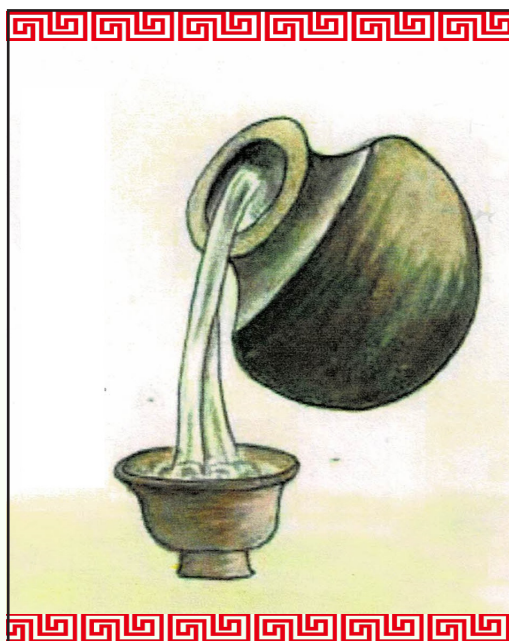
ଶ

ଶ



ᠶ

ᠶ



ᠶᠠᠨ

ᠶ

ᠶ



ᠶᠠᠨᠠᠭ

# ଶୁଣ୍ଠି

||



-----

||

||

||

१

१।



११।५।

१

१।



१।१।



ዲብዳብ

ዳ



-----

ዳ

ዳ

ዳ

ሀ



ሀሀሀ

ሀ



ሀሀሀ

გეოგრაფია

VI



-----

VI

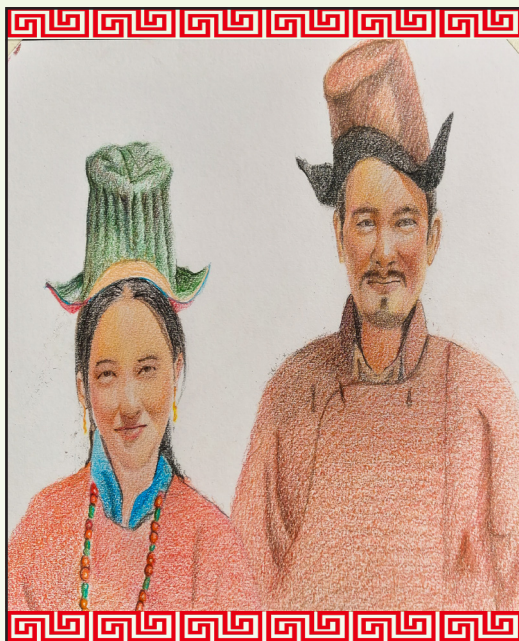
VI

VI





ཡ



ཡལ



ཡ



ደብዳቤ

፡



-----

፡

፡

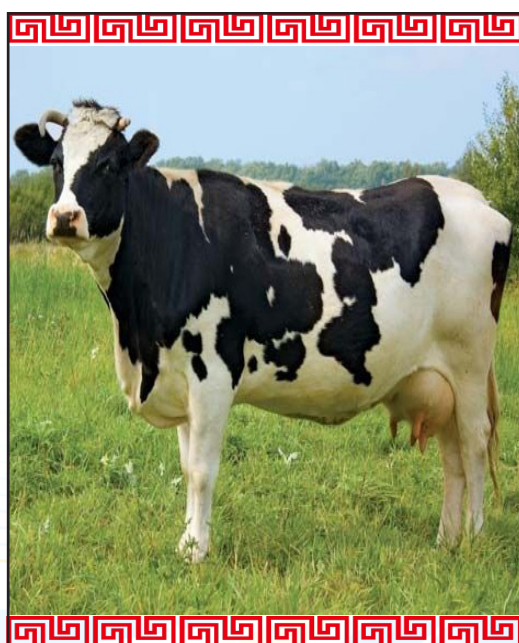
፡



ა



ა





ଶୁଣ୍ଢି

୩୧



-----

୩୧

୩୧

୩୧

31

31



31

31



ՀԱՅԿ

ա



-----

ա

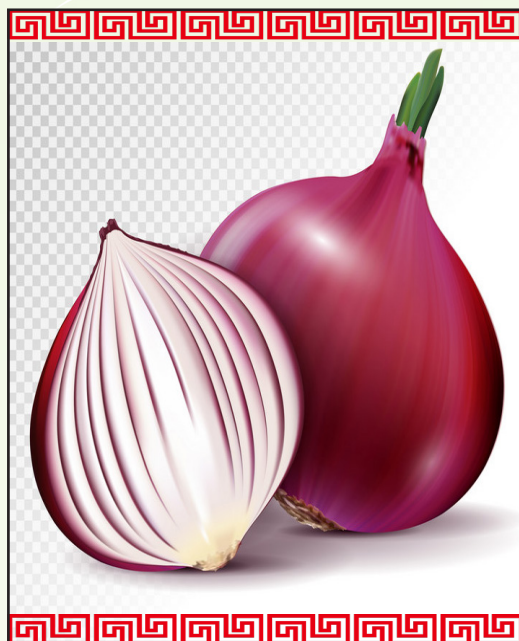
ա

ա



か

か



か

か



ଶୁଣ୍ଠି

ଶ



-----

ଶ

ଶ

ଶ



കി



കി

കി

കി



കി

കി



ଶୁଦ୍ଧି

କ୍ଷ



-----

କ୍ଷ

କ୍ଷ

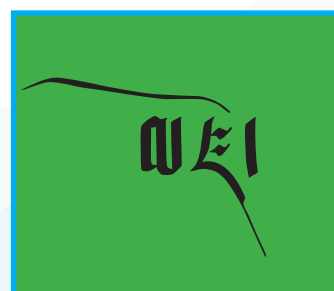
କ୍ଷ



𐑦𐑩



𐑦𐑩



ଶୁଦ୍ଧି

୧୩



୧୩

୧୩

୧୩



୨

୧।



୧।୨।

୨

୧।



୧।୩।

ଶୁଭକ୍ଷୀ

ଝି



-----

ଝି

ଝି

ଝି

କ

କା



କାଲି

କ

କା



କା



ଶୁଦ୍ଧି

ଶ



-----

ଶ

ଶ

ଶ



31



31



ଶୁଦ୍ଧି

୩



-----

୩

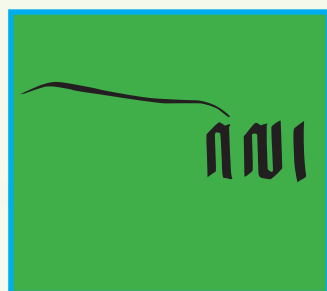
୩

୩



ᠷ

ᠨᠠ



ᠷ

ᠨᠠ



ከሽሽፍ

ሰ



-----

ሰ

ሰ

ሰ

ሠ



ሠ

ሠሠ

ሠ



ሠ

ሠሠሠ



የእግዳ

ወ



-----

ወ

ወ

ወ

ا



ا

ا



ا

گلی

گ



-----

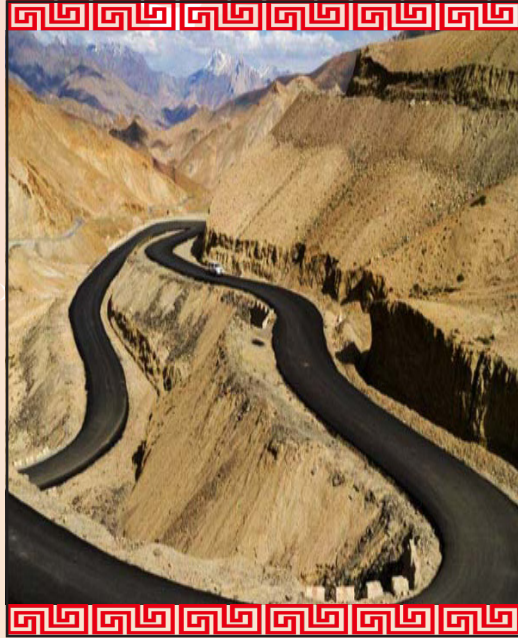
گ

گ

گ



ሰ



ጸ

ሰሰ

ሰ



ጸ

ሰጥሀ

ՀԱՅԳԻ

ՆԻ



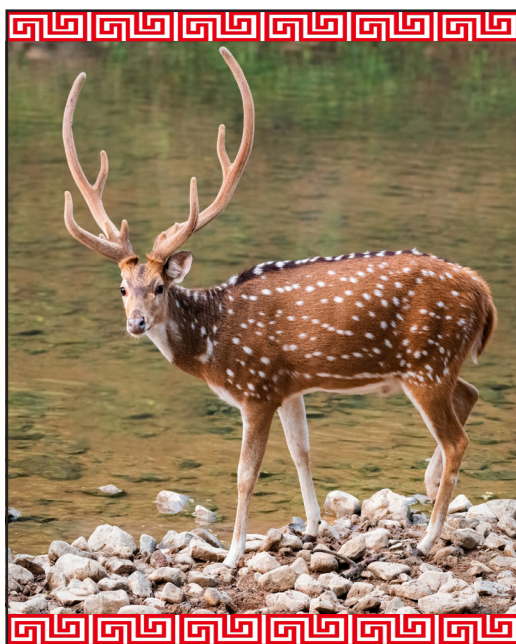
-----

ՆԻ

ՆԻ

ՆԻ

ᠢᠨ

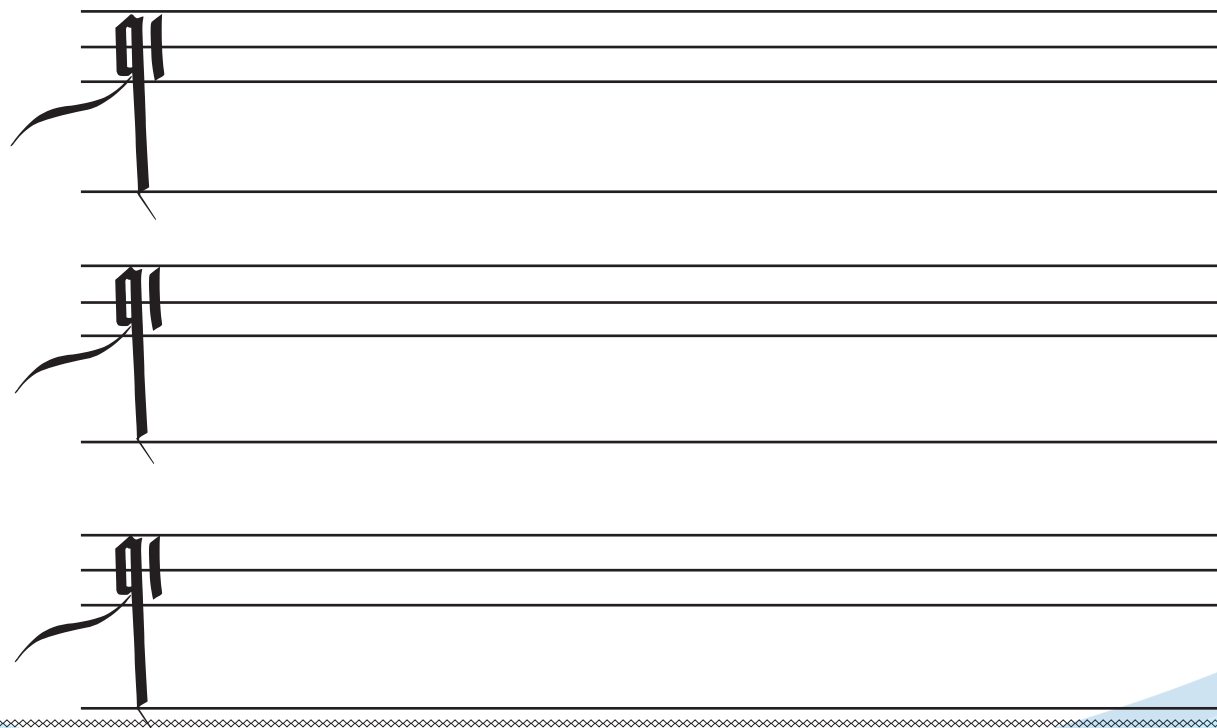


ᠢᠨ





ደብዳቤ



Տ



Ա

ԳԱՏ

Տ



Ա

Ա

Հիշքի

ԿԻ



-----

ԿԻ

ԿԻ

ԿԻ



ཏ

ཏ



ཏཱ

ཏ

ཏ



ཏཱཱ

ཕྱི་མོ་ལྷོ་ལྷོ་

ཕྱི



-----

ཕྱི

ཕྱི

ཕྱི

ཨ

ཨ



ཨ

ཨ

ཨ



ཨ



ՀԱՅԳԻ

ՄԱ



-----

ՄԱ

ՄԱ

ՄԱ



Կաթիկալի

Կաթիկալի

Կ

ա

թ

ի

ի

ա

Է

Յ

Կ

ճ

ի

ճ

ս

ա

ա

ա



ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ከ

ᐅᐅᐅᐅᐅ

ᐅ

-----

ᐅ

-----

-----

ᐅ

-----

ᐅ

ᐅ

-----

ᐅ

ᐅ

-----

ᐅ

ᐅ

-----

ا

ا

-----

-----

-----

ا

-----

ا

ا

-----

ا

-----

ا

-----



# ཡང་ཚུགས་ཀྱི་ལུ།

ཤེས་ཀྱི་ལུ་ཤེས་ཀྱི་ལུ་ཤེས་ཀྱི་ལུ་ཤེས་ཀྱི་ལུ།

ཀ་ ཁ་ ག་ ང་



ka ra ga da

ཅ་ ཆ་ ཇ་ ཉ་



cha cha ja ja

ཏ་ ཐ་ ཇ་ ཉ་



ta tha ja ja

པ་ བ་ ཇ་ མ་



pa va ja xa

ཙ་ འ་ ཇ་ མ་



ya wa ja ja

ཞ་ ཟ་ འ་ ཡ་



zha zha ja ya

ਭ' ਭ'



۱۱



41

א



မၤစၢ်ဂၢ်၊ နီုသးပၤလဲဝံ့၊ မၤတၢ်ဒုးပၤလဲဝံ့၊ နီုသးပၤလဲဝံ့။

א



5

י

१

अ

५.



加

 $\gamma$ 

91

El



# ཕྱེལ་ཁྱེད་

ཀ་



ཀ་

ཁ་



-----

ག་



-----

ང་



-----

ཡ་



ཡ་

ལ་



-----

ཤ་



-----

མ་



-----

ཅ་



ཅ་

ཆ་



-----

ད་



-----

མ་



-----

ཉ་



ཉ་

ལ་



-----

ག་



-----

ལ་



-----



Για να γίνει η

ᐃᐱ ᐱᐱ ᐅᐱ ᐱᐱ ᐱᐱ ᐱᐱ ᐱᐱ ᐱᐱ

ᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱᐱ

וְיָשָׁב וְיָחַד עִמָּם וְיָחַד עִמָּם וְיָחַד עִמָּם

ᠠᠭᠣ

ᠭᠣ

ᠬᠣ

ᠰᠭᠣ

ᠬᠭᠣ

ᠠᠭ

ᠠᠭᠣ

ᠬᠠᠠ

ᠬᠣᠭ

ᠬᠣᠭᠣ

ᠠᠭᠠ

ᠠᠭᠠᠭ

ᠠᠭᠠᠭ

ᠠᠭᠠ

ᠠᠭᠠᠭ

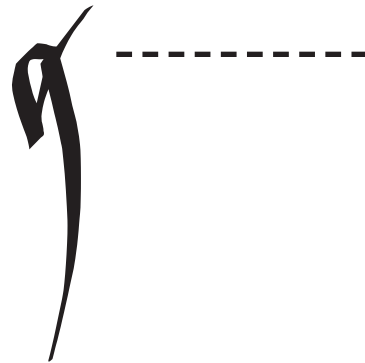
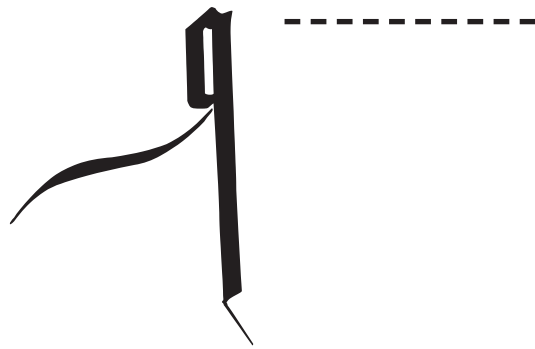
ᠠᠭᠠ

ᠠᠭᠠ

ᠠᠭᠠᠭ

Հիմար

Հաղորդակցում





# ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།

བྱིས་པའི་སྒྱུ།

ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།  
 ཡལ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།

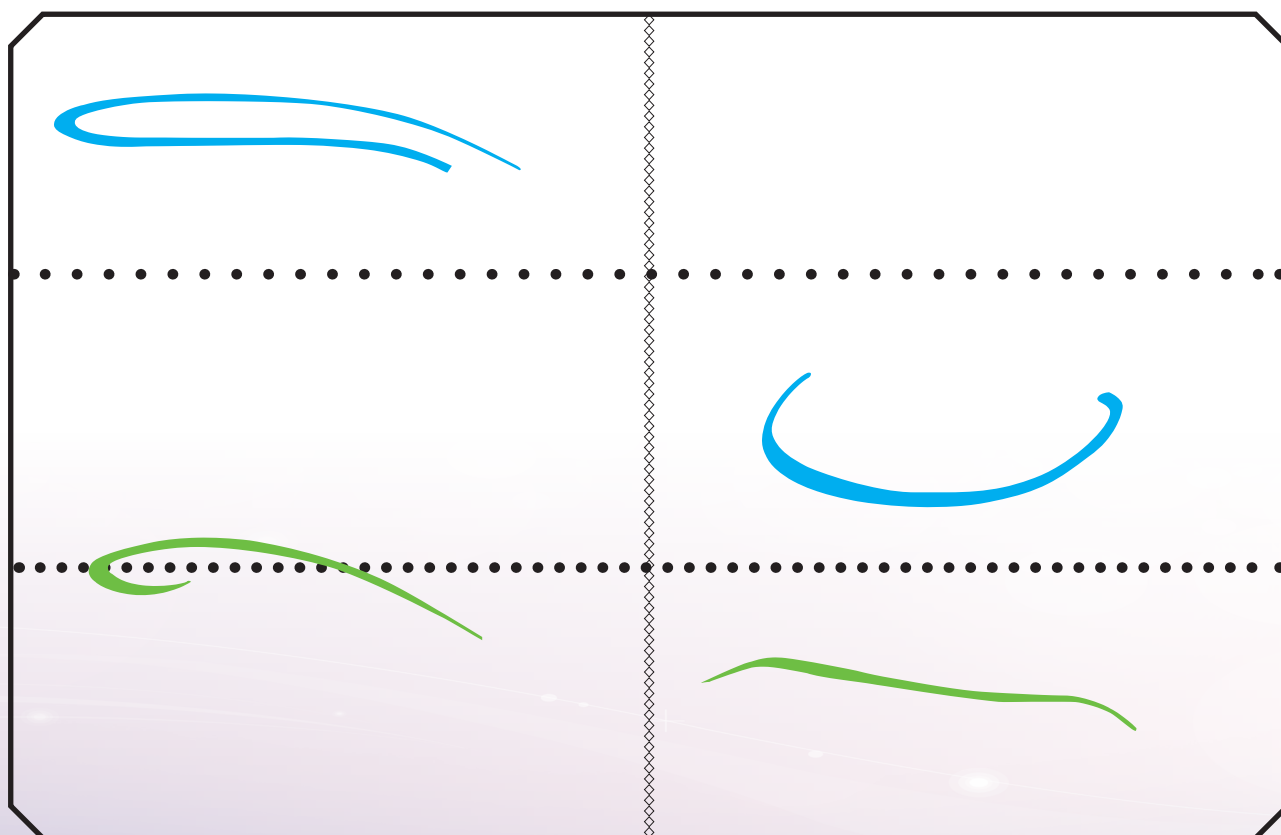
རྒྱ་ཆུ་འཕྲུལ་པ།



Զարգացում

Զարգացում

ՄՄ ՄՄ ՄՄ ՄՄ



# Երկուգուսուհի



வி                      டி                      தி

தி                      தி                      டி

டி                      தி

வி



श्री यः

यः श्री

श्री यः

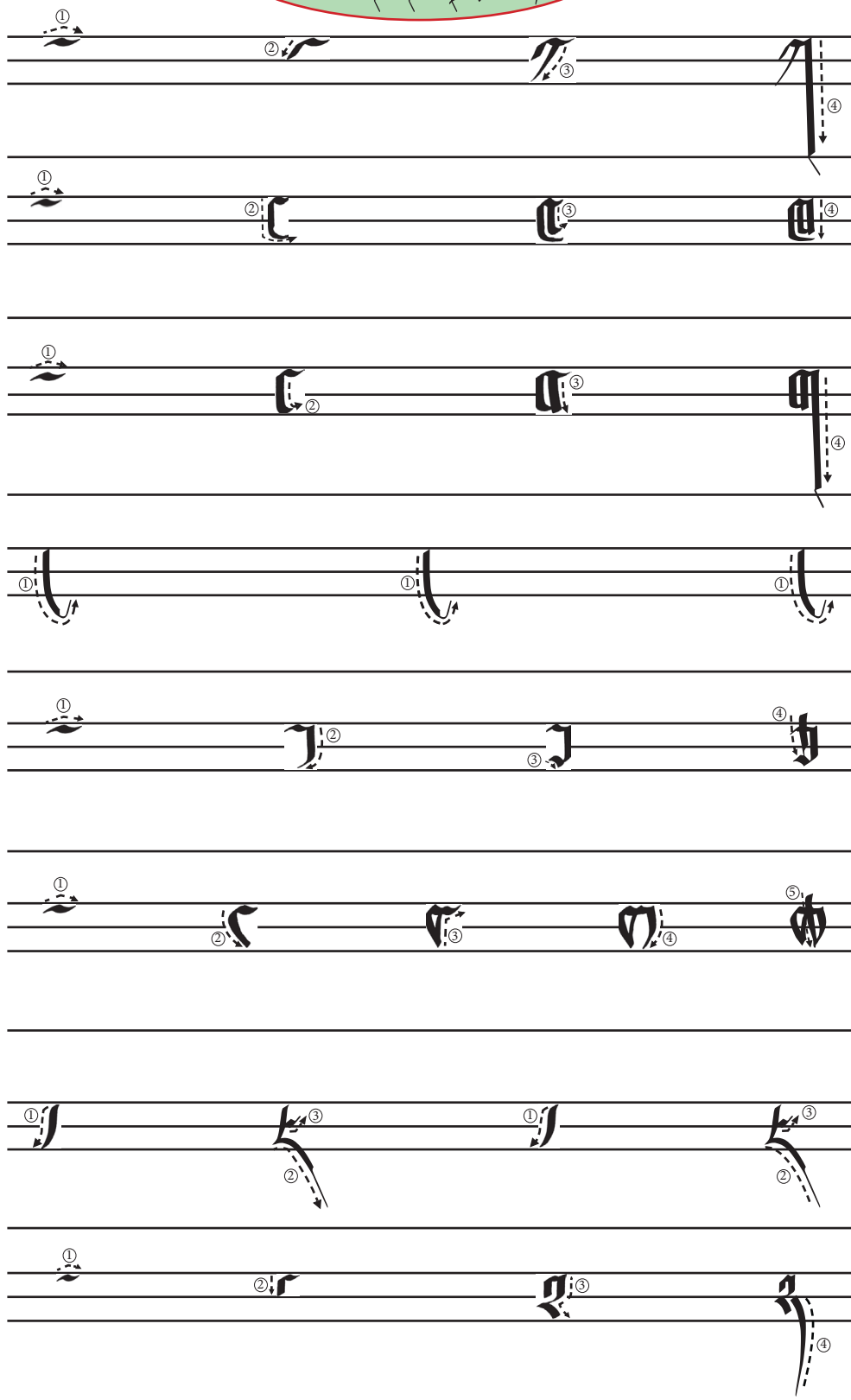
ՀԱՅԿԻ

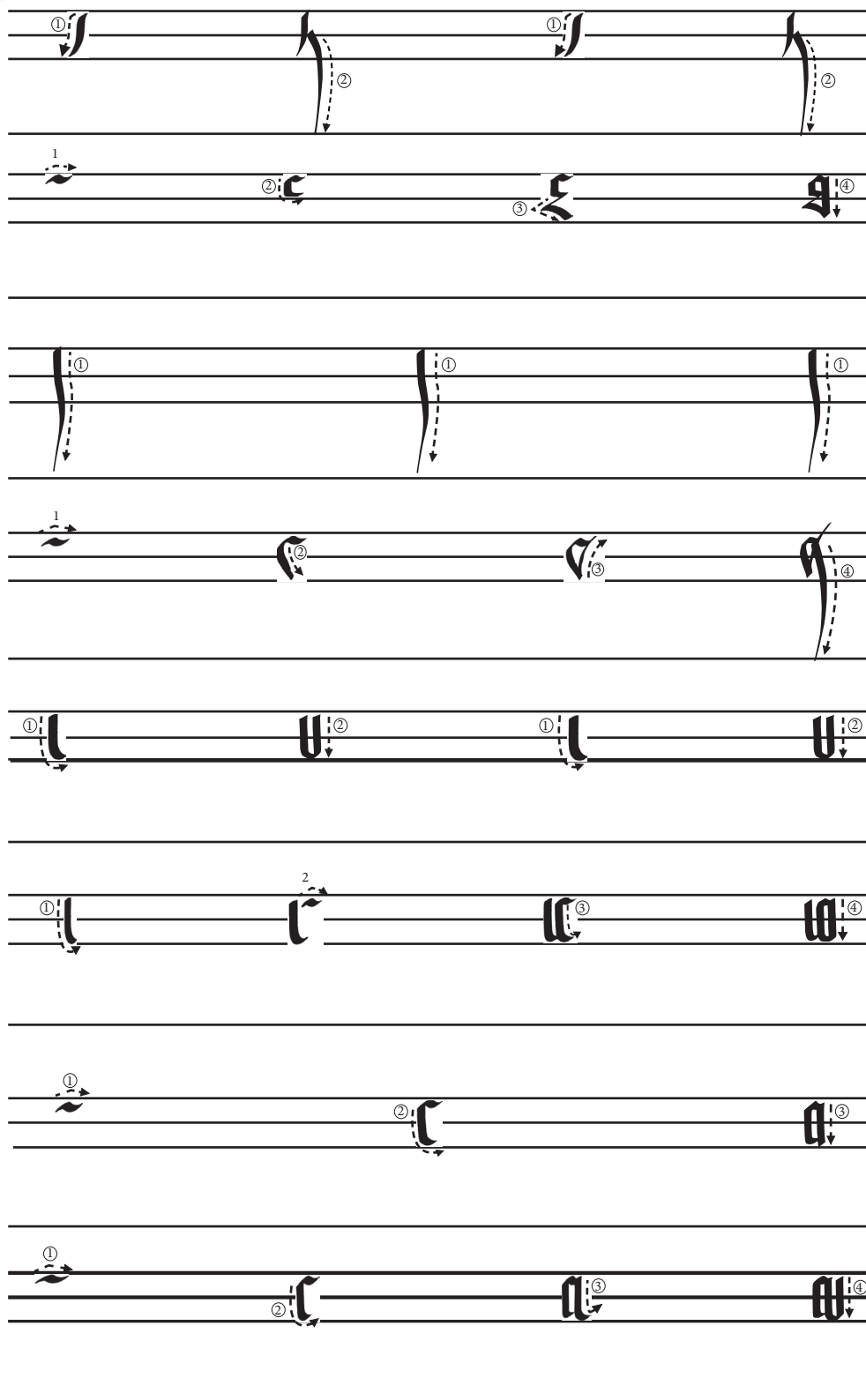
ՀԱՅԿԻԳԻԹԻԱԼԻԳԱ



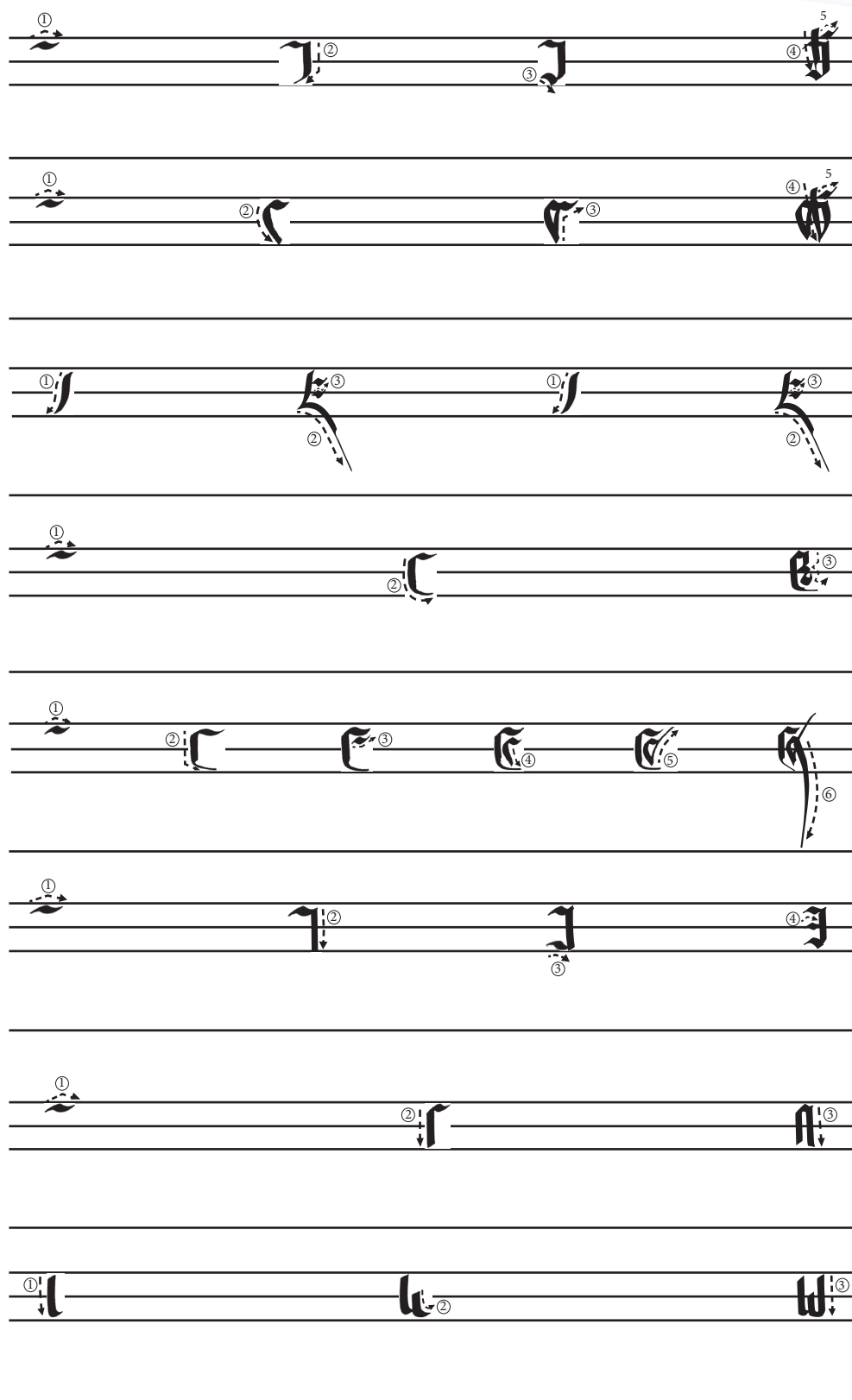
# ԲԱՐՈՒԹՅԱՆ ՔՆՆՍԻ

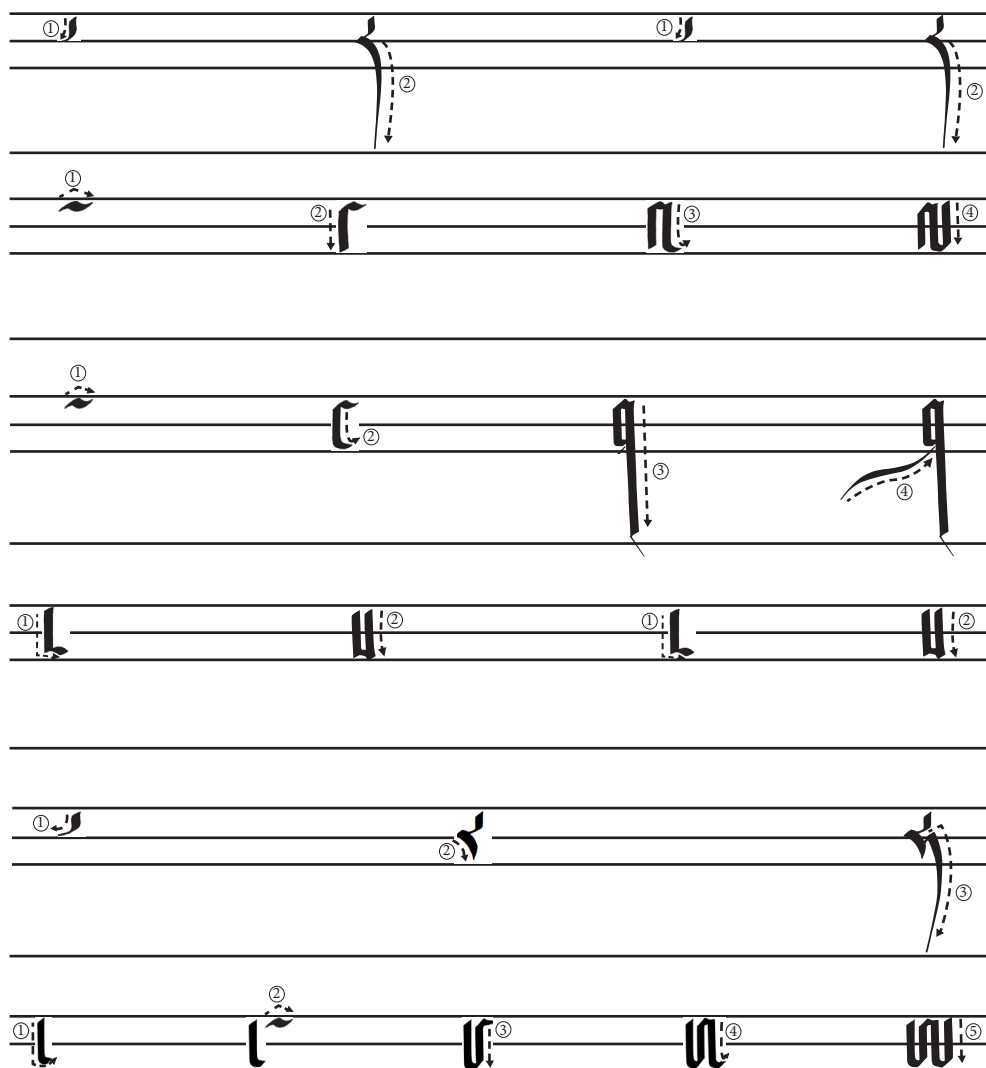
## ԱՊՐԻԼՅԱՆ ԳՆԱԶՆՆԵՐ











# ཀ་མད་སྟུམ་ཅུ།

|    |    |    |    |
|----|----|----|----|
| ཀ་ | ཁ་ | ག་ | ང་ |
| ཅ་ | ཆ་ | ཇ་ | ཉ་ |
| ཏ་ | ཐ་ | ད་ | ན་ |
| བ་ | པ་ | བ་ | མ་ |
| ཅ་ | ཆ་ | ཇ་ | མ་ |
| ཞ་ | ཟ་ | འ་ | ཡ་ |
| ར་ | པ་ | ཤ་ | ས་ |
|    | ཏ་ | ཨ་ |    |

# பாஷ்யபிசு



|   |                                                                                      |
|---|--------------------------------------------------------------------------------------|
| ௧ |    |
| ௩ |   |
| ௩ |  |
| ௪ |  |
| ௫ |  |



|   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                      |
|---|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| ك |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |
| ز |                                                                                                                                                                                                                                                                                 |
| ا |                                                                                                                                                                                       |
| ب |     <br>                                                                                         |
| ج |     <br>     |

᠒᠒ ᠒᠓ ᠒᠔ ᠒᠕ ᠒᠖

᠒᠗ ᠒᠘ ᠒᠙ ᠒᠐ ᠓᠐

᠓᠒ ᠓᠓ ᠓᠔ ᠓᠕ ᠓᠖

᠓᠗ ᠓᠘ ᠓᠙ ᠓᠐ ᠔᠐

᠔᠒ ᠔᠓ ᠔᠔ ᠔᠕ ᠔᠖

᠔᠗ ᠔᠘ ᠔᠙ ᠔᠐ ᠕᠐

᠕᠒ ᠕᠓ ᠕᠔ ᠕᠕ ᠕᠖

᠕᠗ ᠕᠘ ᠕᠙ ᠕᠐ ᠖᠐

ཨ་མ་ལེ་འདྲ།

གྲིས་པའི་བྱ།

[illegible][illegible]

ਸਿਰਿਸਿਰਿਨਿ  
ਨਿਰਿਨਿਰਿਨਿ

[illegible]

Երկրորդ հարցը վերաբերում է Երվանդ Բ թագավորի և Մանուկ Մելիքի միջև կնքված հաշտության պայմանագրի խախտմանը։

བད་མ་དབང་རྒྱལ།





Directorate of School Education Union Territory Ladakh

ལ་དུགས་དབུས་གཞུང་མངའ་སྡེའི་སློབ་གྲུང་ཡོན་ཏན་ལས་སྡེའི་འཛིན་སྐྱོང་།